

Cyniskt spel inom tobaksindustrin

Tvångspublicerade interna dokument avslöjar mångåriga ansträngningar att förneka eller tona ner tobakens negativa hälsoeffekter

Swedish Match och de utländska tobaksjättarna har samarbetat för att diskreditera forskningsfynd kring ohälsoeffekter av tobak. Det framgår av interna tobaksindustridokument nu tillgängliga på Internet. Swedish Match var en av huvudsponsorerna i Center for Indoor Air Research, en forskningsstiftelse som beskrivits som en desinformationsmaskin vars egentliga syfte var att avleda uppmärksamheten från den ökande kunskapen om den passiva rökningens skadeverkningar. Även svenska läkare har medverkat i projekt ägnade att ifrågasätta observerade samband mellan passiv rökning och ohälsa.

MATS LAMBE
docent, institutionen för medicinsk epidemiologi, Karolinska institutet, Stockholm (*Mats.Lambe@mep.ki.se*)

ERIKA HALLHAGEN
frilansjournalist, Stockholm

GÖRAN BOËTHIUS
docent, överläkare, tobakspreventiva enheten, Östersunds sjukhus

■ Som del i en skadeståndsuppgörelse om tobaksrelaterade sjukvårdskostnader tvingades den amerikanska tobaksindustrin 1998 att börja offentliggöra interna företagsdokument. En stor del av dessa finns nu tillgängliga och sökbara

på Internet. Dokumenten har riktat ett avslöjande strålkastarljus på tobaksbolagens agerande i USA och Storbritannien [1-3].

Företagens egna handlingar bekräftar bilden av en bransch som med alla medel vill bevara sina inkomster genom att upprätthålla andelen rökare i befolkningen.

Kartläggning av industrins agerande

Den svenska tobaksmarknaden dominerades under 1980- och 1990-talen av tre företag: Svenska Tobaksbolaget (från 1992 Swedish Match), Philip Morris (PM) och RJ Reynolds (RJR), där Swedish Match hade en ledande ställning med

Se även medicinsk kommentar i detta nummer.

mer än 80 procent av cigarettförsäljningen.

Vi har utnyttjat industridokumenterna för att kartlägga strategierna bakom branschens agerande i Sverige. Kartläggningen sträcker sig från början av 1970-talet och framåt, en period då tobaksindustrins planering fokuserade på hotet från de rapporter som visade på ett samband mellan passiv rökning/miljötabaksrök och ohälsa. Förutom industriövergripande strategier beskrivs kontrakterandet av arvoderade läkare och forskare, utnyttjandet av »gräsrotsorganisationer« samt tobaksföretagens samarbete för att parera potentiella hot.

En återkommande industristrategi har varit att tona ner för branschen negativa vetenskapliga data. Detta har skett bl a genom att betala forskare för att kritisera fynd, ifrågasätta metoder och hävda att forskning återstår innan säkra slutsatser kan dras. Industrin har även undertryckt forskningsfynd från egna laboratorier, t ex tidig kunskap

dels om nikotinets beroendeframkallande effekter, dels om karcinogener i cigarettrök.

För att upprätthålla bilden av vetenskaplig kontrovers har ibland extern forskning sponsrats inom områden där företagen redan haft egen kunskap [4, 5].

Av särskilt intresse för den medicinska professionen är att beskriva hur företagen agerat för att engagera även svenska forskare och läkare i betald konsultverksamhet. I många fall har kopplingen till tobaksindustrin kunnat påvisas först genom granskning av industridokumenten.

Vi ger också exempel på hur det svenska företaget Swedish Match samarbetat med de utländska tobaksjättarna, bl a mot lagförslag ämnade att sänka tobakskonsumtionen i Sverige.

Swedish Match sålde 1999 ut sin cigarettillverkning till företaget Austria Tabak, men företaget är fortfarande verksamt på den svenska marknaden genom egen snus- och cigarrproduktion samt distribution av andra företags cigaretter. Företaget utlyser fortfarande, genom expertrådet för medicinsk tobaksforskning, årligen medel avsedda för tobaksforskning.

Industrins egna dokument utgör basen

Materialet är baserat huvudsakligen på industrins egna interna dokument. Informationen har hämtats via Tobacco Archives webbplats [www.tobaccoarchives.com], där länkar till de stora tobaksbolagens dokumentupplag finns. Samtliga dokument är identifierbara via ett unikt dokumentnummer.

Ett stort antal sökord med anknytning till Sverige har använts. Översiktliga sökningar gjordes på bl a företagsnamn, individnamn, händelser (t ex införandet av den svenska Tobakslagen) och tidsperiod. Djupsökningar har därefter stegvis utgått från träffar av intresse. Merparten av materialet har hämtats från Philip Morris, det multinationella bolag som varit mest aktivt på den svenska tobaksmarknaden [www.pmdocs.com].

I anslutning till kommentarer kring respektive ämne förekommer citat från nyckeldokument. För att bevara autenticiteten och undvika att något går förlorat i översättning återges citaten på engelska. Av utrymmesskal återges dokumenttexten endast i undantagsfall i sin helhet. Via dokumentnummer kan den intresserade läsaren hitta och läsa den kompletta texten på nätet.

Strategier i Norden och Europa

Trots sin blygsamma storlek har affärsområdet Norden varit intressant för de

II Fakta

Philip Morris' utvecklingsprogram för det nordiska affärsområdet (PM-dokument nr 2501048621)

Stadium I 1989–1987:

Utveckla resurser inom Philip Morris.

Utbilda och informera PM-personal.

Börja bygga upp industriresurser (industrisamarbete, förstärka tobaksbranschföreningar etc).

Sök allierade.

Analysera behov av faktsamlade forskning.

Bekämpa överhängande hot.

Stadium II 1988:

Bygg upp argumentationsbanker inom områdena vetenskap, miljötobaksrök, samhällskostnader och sociologi.

Utbilda talesmän som representerar industrin/Philip Morris.

Utveckla kommunikationsinstrument såsom mediekontakter, »core press relations« och speciella medieevenemang.

Bygg upp adresslista över rökare.

Sök efter inflytelserika personer som är »pro-smoking«.

Bekämpa överhängande hot.

Stadium III 1989–1990:

Kommunicera industrins åsikter/synpunkter.

Utmana offentligt »anti-smoking«-påståenden.

Testa »advocacy«-annonsering och omedelbar respons (på hot).

Bygga upp kärngrupper bestående av informerade konsumenter.

Ta de första stegen för att bevisa att social segregering skadar atmosfären i samhället.

Utmana antirökklagstiftning som t ex reklamförbud.

Utbilda rökare i hänsynstagande för att minimera faktorer som orsakar påtagliga obehag.

Börja bygga upp trovärdighet och sympati genom aktiv roll i samhället.

Stadium IV 1990–

Upprätthåll informationsflöde till både rökare och icke-rökare om rökningens sociala funktion.

Fortsätt program för att skapa en hög profil som god samhällsmedborgare.

Börja ta itu med frågan om anti-rökenslagen inom skolsystem och »på jobbet«-utbildning.

stora internationella tobaksbolagen. Både Sverige och Finland klassades av Philip Morris som s k »priority 1 marketers«, områden som skulle specialbevakas för att ge vägledning om hur hotbilder i andra regioner skulle kunna pareras [6]. Den främsta orsaken var de nordiska ländernas tätposition på lagstiftningsområdet och en i länderna hög medvetenhet om tobakens skadeverksamhet.

Philip Morris förstärkte därför i slutet av 1980-talet sin beredskap i Norden

med ett åtgärdsprogram (se Faktaruta) [7]. I en separat aktivitetsplan skissades strategierna för att bemöta fyra hotbilder som kunde leda till en »ogynnsam utveckling« [8]:

- Skattehot, »penal taxation threat«;
- inskränkningar i friheten att röka, »limitations in smoking freedom«;
- angrepp på det socialt acceptabla i att röka, »attacks against social acceptability of smoking«;
- inskränkningar och förbud i mark-

nadsföring, »marketing restrictions and bans«.

Dokumentet belyser företagets stora oro över debatten kring den passiva rökningens negativa hälsoeffekter. I motstrategierna ingick en bred arsenal: från forskning, lobbying och alliansbyggen till att skapa en bild av Philip Morris som ett socialt ansvarskännande företag.

Hotet från den passiva rökningen

Hur viktig frågan om passiv rökning var för tobaksbranschen visas också av Philip Morris' plan för »miljötobaksrök« i Europa [6].

Där konstateras att:

Environmental tobacco smoke, ETS is a critical issue for the industry's future. Erroneous perceptions of the issue increase the social pressure against smoking, encourage non-smokers to become anti-smokers and foster an atmosphere conducive to both governmental and private restrictions upon smoking. For example, such negative perceptions help stimulate the EEC's anti-cancer program, bans against in-flight smoking, and government commissions to force reductions in tobacco consumption in Sweden and Switzerland ...

Vidare att:

The ETS issues are not localized within any country or region ... ETS questions cut across national and marketing boundaries. Accordingly, ETS issues can most effectively be addressed by a coherent and well-coordinated program (...within PM and with other elements of the industry) that mobilizes all the international resources of the entire industry.

Philip Morris uppfattade förslaget om rökfrihet på arbetsplatserna som mest hotfullt. Även inskränkningar i möjligheten att röka på flyg, restauranger och allmänna platser sågs som potentiella faror. En lista över hotbilder i Europa [6] toppades av EUs anti-cancer-program, följt dels av en schweizisk plan att minska tobakskonsumtionen, dels av den svenska tobaksutredning som tillsattes 1988 under ledning av justitierådet Staffan Magnusson.

Utredningens huvuduppgift var att ge förslag på åtgärder för att minska tobaksbruket i Sverige. (Tobaksutredningens betänkande [9] lades fram i mars 1990 och låg till grund för den svenska tobakslag som antogs 1993, sedermera reviderad och skärpt 1994.)

Om den svenska utredningen skriver Philip Morris:

Tax, workplace restrictions, public smoking bans, and other measures will probably be addressed. Covington and Burling [kommentar: PMs advokatfirma] has been retained by the Swedish National Market Association [kommentar: Svenska Tobaksbranschföreningen] as a consultant, and various NMA (National Market Associations) working groups will be formed of industry personnel to prepare appropriate materials.

För att bemöta den svenska utredningens förslag föreslogs följande steg:

– *Covington & Burling should work closely with the NMA both to build a long-term relationship with it and STA (Svenska Tobaksbolaget) and also to ensure the preparation of an effective case for the industry.*

– *PM should provide appropriate resources to participate fully in the working groups.*

– *The existing group of ETS consultants [kommentar: externa forskare som arbetar på uppdrag åt PM] should be used so far as possible to provide analyses, statements and other support.*

– *Contact should be made with unions, wholesalers and other potential allies to ensure the timely and effective presentation of their views, separately, if possible, from the industry.*

Och:

... Significant efforts have already been made ... For example, scientific consultants have been retained to conduct helpful research and participate in the scientific developments regarding ETS ...

Projektet »White Coat«

I slutet av 1980-talet tog Philip Morris initiativet till projektet »White Coat« – the European Consultancy Programme, en satsning på att engagera läkare och forskare som betalda konsulter för att ifrågasätta och sprida tvivel om samband mellan passiv rökning och ohälsa. Det uttalade målet var att bjuda motstånd mot och upphäva inskränkningarna i möjligheterna att röka och att återställa rökarnas »confidence«. För detta krävdes att man vände på det »vetenskapliga och populära missförståndet« att passiv rökning är skadligt samt att det socialt acceptabla i att röka återställdes [10].

Strategin bakom White Coat-projektet beskrevs av en branschkollega från den brittiska tobaksindustrin efter ett

möte med Philip Morris-representanter 1988 [11]:

The selection ... of a group of scientists either to critically review the scientific literature on ETS to maintain controversy or to carry out research on ETS. In each country, a group of scientists would be carefully selected, and organised by a national coordinating scientist.

Noggrann urvalsprocess

För att få tag i de rätta forskarna var urvalsprocessen noggrann:

The consultant should ... be a European scientist who had no previous connections with tobacco companies and who had no previous record on the primary issue which might ... lead to problems of attribution ... PM ask a couple of scientists in each country to produce a list of potential consultants. The scientists are then contacted by these coordinators or by the lawyers and asked if they are interested in problems of indoor air quality. Tobacco is not mentioned at this stage. CVs are obtained and obvious 'anti-smokers' or those with 'unsuitable backgrounds' are filtered out. The remaining scientists are sent a literature pack containing approximately 10 hours reading matter and includes 'anti-ETS' articles. They are asked for a general opinion as independent consultants, and if they indicate an interest in proceeding further a Philip Morris scientist makes contact.

Konsulternas insatser skulle styras av Philip Morris:

Philip Morris then expect the group of scientists to operate within the confines of decisions taken by PM scientists to determine the direction of research, which apparently would then be 'filtered' by lawyers to eliminate areas of sensitivity.

... The group of scientists should be able to produce research or stimulate controversy in such a way that public affairs people in the relevant countries would be able to make use of, or market the information. The scientist would not necessarily be expected to act as spokesperson for the industry, but could be if prepared to do so.

Rapporten avslutas med:

It must be appreciated that Philip Morris are putting vast amounts of funding into these projects, not only in directly funding large numbers of research projects, but in attempting to coordinate and pay so many sci-

entists on an international basis to keep the ETS controversy alive.

Rekryteringen av nordiska forskare skedde via den amerikanska advokatfirman Covington & Burlings London-kontor. I ett brev till Philip Morris beskrivs det första mötet med tre nordiska kandidater i Stockholm i december 1987 [12]. Målet var att knyta till sig sju vetenskapsmän som var:

... *completely cognizant* [insatta/kompetenta] *concerning the science of environmental tobacco smoke and prepared to share that knowledge with others at the industry's request ... Our preliminary agenda for the meeting ... to begin discussions of the role that consulting scientists can play in promoting an objective understanding of the issues among members of the scientific community, government officials, and members of the public.*

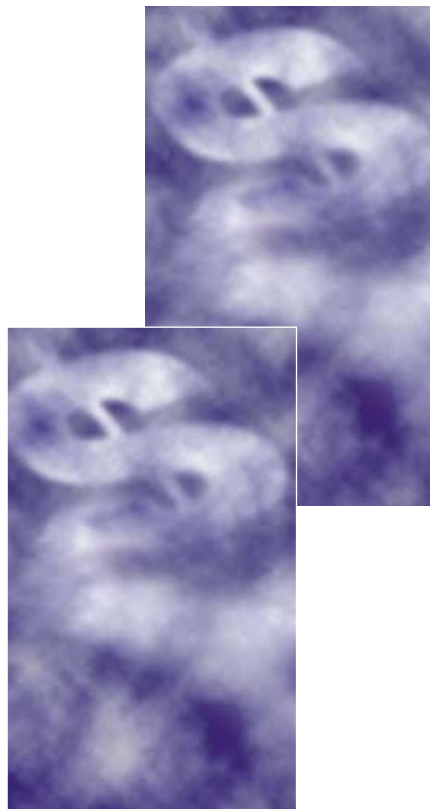
I rapporten beskrivs hur man önskade att forskarna skulle delta i ett svenskt symposium om epidemiologi och yrkesmedicin i Stockholm 1989. Det föreslogs att även Swedish Match skulle bidra till kostnaderna för deltagandet.

I en rapport från Philip Morris 1990 sammanfattas forskarnas bidrag till litteraturen om passiv rökning och deras hitillsvarande kontakter med politiker och andra vetenskapsmän. Dokumentet listar bl a de kongresser som de skandinaviska konsulterna deltagit i, deras framträdanden i medierna, vittnesmål i domstolar och andra aktiviteter [13].

Exempel:

Swedish Allergy Commission: Our Scandinavian consultants are preparing a statement of scientific facts to be presented either by PM or by the Swedish NMA to the Swedish government to respond to ETS claims made recently by the Swedish Allergy Commission. The consultants' statement will provide scientific support for the industry to the Commission.

Swedish social insurance awards involving ETS: One of our consultants has for some time been engaged in an analysis of the medical records relating to all of the ETS awards granted under the Swedish social insurance program. He has completed that analysis, and a draft article for publication in an international social insurance journal has been prepared. The article is now being revised, but a final version should soon be available for prompt publication.

»The task for the agency is to generate specialized and general-interest media coverage of studies, statements and scientific symposia showing that environmental tobacco does not represent a risk to public health. As this task is contrary to the 'good news is no news' rule, it may be necessary for the agency to 'discover' and publicize other scapegoats which will distract media attention from smoking issues.«

Inflight air quality: As a supplement to last year's Scandinavian Airlines System's study published by three of our Scandinavian consultants, two of the scientists are preparing a journal article containing suggestions to airlines and aircraft manufacturers for improving inflight air quality without banning smoking. For this purpose, they are taking advice from one of our English consultants who is knowledgeable about airline ventilation systems. The paper is scheduled to be completed next week.

Health risk perceptions survey: One of our Scandinavian consultants, who has been heavily involved in measuring differences in popular and governmental perceptions of health risks in the United States, has offered to conduct similar work in Europe. The point of the research would be to show how popular conceptions of health risks are often actually misconceptions, when compared to expert scientific evaluations. We have asked for a suitable proposal and protocol to determine the project's desirability.

Others: Our Scandinavian consultants have participated, or will participate, in virtually all of the conferences described in the EEC portion of this report, as well as the proposed ETS and IAQ (indoor air quality) videos, the Australian litigation, and many of the other projects described in connection with the EEC.

I rapportens avslutning påpekas vikten av att konsultaktiviteterna sker diskret, »to protect their usefulness«.

De svenska konsulternas uppdrag redovisas även i andra dokument [14]. I ett förslag från 1994 om fortsatta satsningar var det två svenska forskares tilltänkta uppgifter som prioriterades. Det ena arbetet rörde en studie om dödlighet, som föreslogs få 45 000 dollar; det andra, som behandlade gränsvärden för inomhusluftens kvalitet, föreslogs en tilldelning på 25 000 dollar [15]. Konsulterna betalades per utfört uppdrag via Covington & Burling. Omfattningen av vissa av deras arvoden framgår dels av en räkning från den svenske forskare som var kontaktperson för den nordiska konsultgruppen [16], dels av Covington & Burlings korrespondens med Philip Morris' huvudkontor [17].

Det fanns även namnkunniga svenska forskare utanför White Coat-gruppen som fick konsultuppdrag av Philip Morris. En av dessa har haft mångåriga

*»CVs are obtained and obvious 'anti-smokers'
or those with 'unsuitable backgrounds' are filtered out.«*

tobaksindustrikontakter, vilka har beskrivits på annan plats [18, 1]. Forskaren har bl a publicerat artiklar om störfaktorer (t ex kost), som han menar skulle kunna ligga bakom observerade samband mellan passiv rökning och risken för lungcancer. Bland Philip Morris-dokumenterna återfinns en kopia på det följebrev forskaren skrev till ett inlägg om passiv rökning i British Medical Journal [19, 20].

En annan välkänd svensk forskare skrev i mitten av 1980-talet ett konsultkontrakt med Philip Morris [21]. Forskaren informerade Philip Morris om kollegers forskningsprojekt inom området passiv rökning [22, 23], något som företaget uttryckte sin uppskattning över [24].

Mellanhänder utanför forskarsamhället

Tobaksindustrin har även fört fram sina budskap via ombud och bundsförvanter. Ett exempel var svenska Smokepeace, en sammanslutning som framställdes som en gräsrotsorganisation som bildats spontant för att försvara rökarnas rättigheter. Smokepeace, liksom liknande »smokers' right groups« (SRG) i andra länder, erhöll praktiskt och finansiellt stöd från tobaksbranschen [25]. Föreningen var som mest aktiv i samband med debatten om en strängare tobakslag och stod bl a som avsändare till annonser i dagspressen mot föreslagna inskränkningar av rökning i offentliga lokaler.

Annonsskampanjen, som var ekonomiskt stödd av Svenska Tobaksbranschföreningen, framställde förslagen om rökfria miljöer som utslag av förbudshets och myndighetsutövning.

Även PR-byråer och advokatbyråer har fungerat som industrins mellanhänder. I en kommunikationsplan för Europa om passiv rökning beskriver Philip Morris de krav och förväntningar företaget ställde på en tilltänkt PR-byrå [26]:

Tasks: The task for the agency is to generate specialized and general-

interest media coverage of studies, statements and scientific symposia showing that environmental tobacco does not represent a risk to public health. As this task is contrary to the 'good news is no news' rule, it may be necessary for the agency to 'discover' and publicize other scapegoats (air pollution from diesel fumes, ozone depletion, tranquillizer abuse) which will distract media attention from smoking issues. Of critical importance will be the 'breeding' of a stable of influential columnists who can be counted on to write articles upon request.

Sources: As neither Philip Morris nor the tobacco industry can be seen as the source of this effort, an appropriate 'voice' (a university department, a public institute, a public health think tank, etc) must be created with the help of Covington & Burling.

Den slutligen utvalda mediebyrån, Burson-Marstellers Stockholmskontor, agerade lobbyist åt Philip Morris i Sverige [24]. Internationellt deltog samma koncern i ansträngningarna att i medierna parera för industrin negativa forskningsfynd [26].

Den amerikanska advokatfirman Covington & Burling koordinerade operation White Coat. För att försvåra kopplingen till industrin skedde betalningen till de europeiska konsulterna via firmans kontor i London [17].

I Sverige arbetade advokatbyrån Lagerlöf och Lehman för Swedish Match och för branschen, bl a genom att översätta svenska myndighetsdokument [28] och författa överklaganden [29]. Advokatbyrån stod bakom den anmälan till JO som gjordes 1989 med anledning av att Konsumentverket givit ut »Mördande reklam«, en skrift riktad till skolungdomar som beskrev tobaksindustrins marknadsföringsmetoder. Man författade

även JO-anmälningar mot enskilda myndighetspersoner.

Advokatfirman Swartling Mannheimer författade på uppdrag av Swedish Match den besvärsskrivelse till Stockholms tingsrätt 1998 där den unga lungcancerpatienten Ann Gustavssons yrkande på skadestånd från Swedish Match bestreds [30].

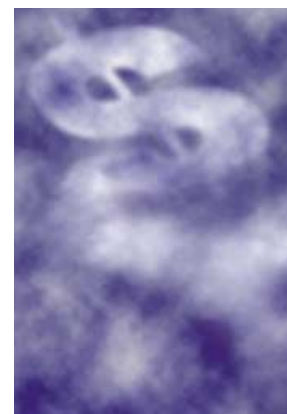
Industrin har även försökt utöva påtryckningar via fackförbund och arbetsgivarorganisationer [31]. I frågan om rökfria restauranger har Philip Morris agerat via SHR, Svenska hotell- och restaurangföretagare. Det har skett bl a genom att hjälpa SHR ta fram en informationsbroschyr där förslaget om rökfrihet kritiserar med utgångspunkt från att problemet är bristande ventilation, inte inomhusrökning i sig. Även bygg- och ventilationsindustrin har setts som potentiellt intressanta samarbetspartner [32].

Samarbete med de utländska jättarna

Trots konkurrenssituationen har tobaksföretagen på den svenska marknaden bedrivit informationsutbyte och samarbetat bl a via Svenska Tobaksbranschföreningen, en s k »National Market Association« (NMA) som bildades i många länder i slutet av 1970-talet, för att koordinera regionala strategier. Svenska Tobaksbranschföreningen samverkade bl a kring JO-anmälningar, i motståndet mot genomförandet av den svenska Tobakslagen [33, 34] och när det gällde förslagen om nya varningstexter [29].

År 1984 uppvaktades Riksförsäkringsverket av representanter för Svenska Tobaksbolaget. Syftet var att diskutera ett patientfall, en icke-rökare som drabbats av lungcancer och tilldömts arbetsskadeersättning efter att ha utsatts för passiv rökning på sin arbetsplats. Besöket tilldrog sig stor uppmärksamhet, då det uppfattades som ett försök till otillbörlig påverkan. Dessutom var en okänd amerikan närvarande. Svenska Tobaksbolaget vägrade att identifiera

»Of critical importance will be the 'breeding' of a stable of influential columnists who can be counted on to write articles upon request.«

den utländske intressenten, som antogs komma från Philip Morris [35].

Philip Morris följde därefter skadeståndsfallet genom det svenska rättssystemet och tog fram en medieplan inför det slutgiltiga beslutet i Högsta domstolen. Planen omfattade både pressutskick och en detaljerad PR-strategi [36]. Även Svenska Tobaksbolagets högsta ledning deltog i industrins beredskap [37].

Swedish Match stödde Philip Morris i motståndet mot den amerikanska miljömyndigheten EPAs (Environmental Protection Agency) slutsats 1993 att ingredienser i sidorök från cigaretter skall klassas som karcinogena. I ett möte i Stockholm med företrädare för Philip Morris ansåg Swedish Match att de amerikanska bolagen måste stämna EPA för dess slutsatser och föreslog att Swedish Match skulle bidra till kostnaderna.

Enligt minnesanteckningar från Philip Morris säger representanten för Swedish Match vid mötet bl a [38]:

You have to challenge EPA in the US, if needed in the court of law. Sue them! Take them to court and make them defend their conclusions. We can't sue them in Sweden, otherwise we would.

En stämning inlämnades senare av Philip Morris och RJ Reynolds tillsammans med American Tobacco Growers Association [39]. Det är oklart huruvida Swedish Match i slutänden bidrog till kostnaderna för stämningen i USA.

I mitten av 1990-talet inledde Swedish Match ett samarbete med tobaksjättarna via forskningsstiftelsen CIAR, Center for Indoor Air Research, där företaget ingick som en av fyra huvudsponsorer tillsammans med Philip Morris, RJ Reynolds och Lorillard Corporation – samtliga amerikanska företag [40, 41]. CIAR beskrevs som en forskningsstiftelse vars uppdrag var att stimulera och finansiera forskning kring inomhus-

luftens kvalitet [42]. I en avsiktsförklaring nämndes miljötobaksrök endast som en av många typer av föroreningar i inomhusluft [43].

Av anteckningar från ett CIAR-möte i Stockholm 1994 framgår att styrelsen hade full insyn i pågående projekt, dess preliminära resultat och var i publikationsprocessen forskarna befann sig [40]. Styrelsen bollade också idéer om möjliga framtida områden att utlysa forskningsmedel till. Där ingick bland »requests for proposal« (RFP) bl a »Cultural and psychosomatic aversions to ETS« och »ETS doses are too small to cause credible consequences«.

Desinformationsmaskin

CIAR har beskrivits som en desinformationsmaskin vars egentliga syfte var att avleda uppmärksamheten från effekterna av passiv rökning. Som en del av skadeståndsuppgörelsen med myndigheterna i USA tvingades tobaksindustrin 1998 att avveckla CIAR [44].

Swedish Match deltog också tillsammans med andra tobaksbolag i ansträngningarna att angripa och diskreditera fynden från WHO/IARCs (International Agency for Research on Cancer) europeiska studie om passiv rökning och lungcancer [45, 46]. IARC-studien, publicerad 1998 [47], visade bl a att lungcancerrisken var ökad med 16 procent hos icke-rökare som levit ihop med rökare. I tobaksföretagens moteld ingick att arvoda vetenskapliga konsulter för att skriva kritiska artiklar om IARC-studien. Kostnaden för vart och ett av de deltagande företagen – inklusive Swedish Match – beräknades till 2 000 dollar för april 1996, 3 000 dollar för maj 1996 samt mellan 10 000 och 12 000 dollar för juni månad samma år [46].

Den samordnade motkampanjen, ledd av Philip Morris och koordinerad av Covington & Burling och Burson-Marsteller, har beskrivits i en artikel i Lancet [1]. Enbart Philip Morris'

utgifter skall ha uppgått till mer än 2 miljoner dollar för ett enda år, mer än vad hela IARC-studien kostade.

Diskussion

Genomgången av industridokumentet med svensk anknytning bekräftar fynden från granskningar i andra länder. De visar tobaksindustrins mångåriga ansträngningar att med alla medel tona ner eller förneka den ökande kunskapen om den passiva rökningens effekter på hälsan. Dokumentet belyser också branschens försök att bekämpa lagförslag på tobakskontrollområdet [48].

Tobaksindustrins motstånd mot kontrollåtgärder fortsätter. Nyligen har Philip Morris hos den svenska regeringen klagat på nya föreskrifter avseende utformningen av varningstexter på de cigarettpaket som säljs i Sverige. De svenska föreskrifterna följer EU-direktiv. Orsaken till att Philip Morris klagar just i Sverige är sannolikt att myndigheterna här var först att agera. En framgångsrik klagan här skulle kunna vara positivt för branschen också i övriga EU-länder.

Att industrin fortfarande betraktar frågan om passiv rökning som ett stort hot beror på en rädsla för att utvidgade rökfria miljöer skall påverka samhällssynen på rökningen i stort. Därför är tobaksindustrins motstånd mot förslagen om rökfria serveringslokaler så starkt, därför har branschen stött restaurangbranschens invändningar i frågan och därför har man lierat sig med ventilationsindustrin i hopp om att tekniska lösningar är tillräckliga.

Så sent som hösten 1998, efter det att flera oberoende internationella expertkommittéer slagit fast att också passiv rökning ökar risken för lungcancer, hade Swedish Matches utlysning om forskningsbidrag till tobaksforskning följande formulering: »Under senare år har eventuella effekter av sidoröken uppmärksamats och de skadliga effekterna av passiv rökning diskuteras (våra

kursiveringar). Rådet för Medicinsk Tobaksforskning vill därför särskilt välkomna forskningsprojekt avseende passiv rökning. « Utlysningen skall ha författats av de forskare som ingår i SMs expertråd för tobaksforskning (www.swedishmatch.se/index.asp?/Swe/om-sm/forsningsb.asp). Formuleringen avslöjar inte bara okunskap i sak, utan också en aningslöshet vad rör förhållandet till uppdragsgivaren, Swedish Match.

Ökad medvetenhet i läkarkåren krävs

Det är lätt att i efterhand, med facit i handen, förvånas över att spelet har kunnat fortsätta så länge. Dokumenten avslöjar dock den skickliga användningen av mellanhänder för att dölja att tobaksindustrin är den verkliga uppdragsgivaren. Detta visar behovet av ökad medvetenhet i läkarkåren om tobaksindustrins strategier och arbetsmetoder. Trots försök att få omvärlden att tro annat ligger industrins helt över-skuggande intresse i att bevara sin ekonomiska fortlevnad.

Vår granskning visar att svenska forskare eller institutioner som accepterar uppdrag för tobaksindustrin, eller överväger att ta emot projektpengar från branschen, har anledning att besinna att de riskerar att ingå i en strategisk plan i vilken de själva endast utgör brickor i ett större cyniskt spel. Att säga sig inte veta, eller att forskningsfinansiering oavsett källa är bättre än ingen alls, är med dagens kunskap om tobaksindustrins strategier ett argument som klingar ihålligt.

*

Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Mats Lambe och Göran Boëthius är båda styrelsemedlemmar i Läkare mot Tobak.

Referenser

1. Ong EK, Glantz SA. Tobacco industry efforts subverting International Agency for Research on Cancer's second-hand smoke study. *Lancet* 2000;355:1253-9.
2. Francey N, Chapman S. »Operation Berkshire«: the international tobacco companies' conspiracy. *BMJ* 2000; 321:371-4.
4. Hilts PJ. The truth behind the tobacco cover-up. The burden of knowledge. Reading: Addison-Wesley Publishing Company; 1994.
6. PM-doc 2028364731/4743. Report: an action plan for ETS in Europe and adjacent areas, 19880810. In: Philip Morris; 1988.
7. PM-doc 2501048621. Report: Corporate Affairs Nordic Area, 19871009. In: Philip Morris; 1987.
8. PM-doc 2500/48620. Report: Overview of activities recommended to fight adverse developments, 1988. In: Philip Morris; 1988.
10. PM-doc 2501474262/4265. Proposal for the organisation of the White Coat project,

19980200. In: Philip Morris; 1988.

12. PM-doc 2501152309/2314. Letter: Nordic Region Witness Project, 19880125. In: Philip Morris; 1988.
13. PM-doc 2500048956-68. Memorandum: privileged and confidential attorney work product. Report on the European Consultancy Program, 1990003. In: Philip Morris; 1990.
15. PM-doc 2501284826. Report: Open issues and proposals, 19920600. In: Philip Morris; 1992.
16. PM-doc 2023592842. Letter: Bills 2nd quarter 9200, 19920514. In: Philip Morris; 1992.
19. PM-doc 2024005545. Letter: To the editor 19940200. In: Philip Morris; 1994.
21. PM-doc 2028379212/9213. Letter/consultant contract, 19840112. In: Philip Morris; 1984.
33. PM-doc 2501468598. Report: Swedish NMA members meeting, 19881006. In: Philip Morris; 1988.
34. PM-doc 2501046180. Letter: The proposed new tobacco act in Sweden, 19930430. In: Philip Morris; 1993.
37. PM-doc 2501073960. Letter: suggested strategy in regard to the Gun Palm case, 19851018. In: Philip Morris; 1985.
38. PM-doc 2028359952. Telex, 19930126. In: Philip Morris; 1993.
40. PM-doc 2028387312 Monthly activities, 19940222. In: Philip Morris; 1994.
42. PM-doc 2050765342. Pamphlet, 19950000. In: Philip Morris; 1995.
46. PM-doc 2063610142. Letter 19960505. In: Philip Morris; 1996.

I Läkartidningens elektroniska arkiv
<http://larkiv.lakartidningen.se>
är artikeln kompletterad med fullständig
referenslista.

SUMMARY

The cynical policies of the tobacco companies – internal documents reveal deliberate cover-up of the health hazards of smoking

Mats Lambe, Erika Hallhagen, Göran Boëthius

Läkartidningen 2002;99:2756-62

Scrutiny of internal tobacco industry documents, now available on the Internet, reveals that Sweden and Finland were classified as »priority 1« areas in which to intensify efforts to resist tobacco control measures. In the late 1980s Philip Morris increased its activities in Scandinavia in order to counteract penal taxation threats and marketing restrictions.

Swedish scientists were engaged by the tobacco industry in the »White Coat« project, a program expected to shed doubt on research linking passive smoking to health risks. The Swedish tobacco company Swedish Match collaborated with Philip Morris in challenging measures to limit tobacco use, including the new, stricter tobacco law proposed in the early 1990s.

Correspondence: Mats Lambe, Dept of Epidemiology, Karolinska institutet, SE-171 77 Stockholm, Sweden (Mats.Lambe@mep.ki.se)